

центрами активного навчання й інновацій, що сприяє розвитку сучасної вищої освіти в Україні.

Аналіз сучасних проєктів бібліотек ЗВО є важливою складовою для розуміння того, як бібліотеки в Україні впроваджують проєктну діяльність для підтримки навчання, досліджень і розвитку інформаційної грамотності. Багато бібліотек активно працюють над створенням цифрових архівів, які містять електронні версії рідкісних книг, рукописів, студентських наукових робіт і інших цінних документів. Це забезпечує доступ до унікальних ресурсів для студентів та дослідників.

Деякі бібліотеки активно працюють над ініціативами відкритого доступу до наукових публікацій і досліджень. Вони сприяють публікації наукових праць відкритих для громадськості, забезпечують вільний доступ до знань. Бібліотеки організують навчальні заходи, семінари та курси для студентів і викладачів з питань інформаційної грамотності. Це допомагає користувачам вчитися критично оцінювати джерела інформації та ефективно їх використовувати.

Розвиток проєктної діяльності бібліотек ЗВО в Україні свідчить про їхню готовність адаптуватися до нових викликів та надавати якісні бібліотечні послуги для студентів, викладачів, дослідників. Бібліотеки стають активними центрами знань і розвитку, що сприяє підвищенню якості вищої освіти в Україні.

Н. Тюркеджи

АСИСТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

N. Tiurkedzhy

ASSISTIVE TECHNOLOGIES FOR EXPANDING LIBRARY SERVICES ACCESSIBILITY

У сучасному світі інклюзія та доступність стали вкрай важливими аспектами суспільної рівності. Бібліотеки виступають агентами змін у створенні інклюзивного суспільства. Вони мають не тільки забезпечувати доступ до інформації та знань, а й активно сприяти толерантному ставленню до людей з інвалідністю та соціальній різноманітності загалом. Асистивні технології відкривають безмежні можливості для полегшення доступу до бібліотечних ресурсів для людей з різноманітними особливими потребами. Інформація про ці технології та їхню доступність є важливою для бібліотек та їхніх користувачів.

Асистивні (або адаптивні) технології — електронні, програмні, механічні, оптичні рішення, які дозволяють людям з певними обмеженнями жити, повноцінно та незалежно. Наприклад, люди з порушеннями зору можуть прослуховувати текст на екрані комп'ютера, збільшувати розмір тексту для самостійного читання. Такі технології дозволяють вводити дані без використання миші чи клавіатури, а також надають можливість переглядати вказівки комп'ютера для тих, хто фізично не може слухати їх.

Важливо відзначити, що пакети програм Microsoft Windows та програми Vista містять функції доступності, які можуть допомогти людям з інвалідністю використовувати комп'ютери. Однією з таких можливостей є Sound Sentry, яка допомагає людям з порушеннями слуху бачити аудіосигнали комп'ютера. Sticky Keys дозволяє вводити команди за допомогою окремих клавіш, таких як Ctrl-Alt-Delete, що корисно для людей з обмеженою координацією рухів. Користувачі

з порушеннями зору або освітніми відмінностями можуть знайти корисними програми, такі як “Magnifier” (збільшувач) та “Narrator” (оповідач).

В ідеальному варіанті бюджети всіх бібліотек дозволяли б надати електронний доступ для всіх користувачів з інвалідністю та без неї. Однак, оскільки ми працюємо в реальному світі, потрібно розробити план, який дозволить бібліотеці придбати необхідні інструменти, які найбільше допоможуть людям. Також важливо, щоб персонал був обізнаний з наявними інструментами та був навчений їх використовувати.

Для користувачів із порушенням слуху, ПК в цілому не є проблемою. Певні труднощі виникають при використанні програм та сайтів з аудіосигналами, а також у випадку потреби в інтерпретаторі під час комп’ютерних занять. Як Microsoft, так і Apple пропонують програми, які допомагають подолати деякі проблеми, пов’язані з аудіосигналами:

- програма Sound Sentry, доступна в усіх програмах Microsoft Windows та Vista, а також в комп’ютерах Apple, дозволяє користувачам, які не чують вбудованих звукових сигналів продуктів Microsoft, бачити їх у вигляді спалахів;
- використання миттєвого обміну повідомленнями (Instant Messaging) є загальнодоступною технологією, яка дозволяє працівникам і користувачам, які не чують, «розмовляти» один з одним.

Для допомоги користувачам із порушеннями зору існують спеціалізовані програми та обладнання, які збільшують відображення на моніторі або відтворюють матеріали за допомогою синтезатора мови. Деякі з них також дозволяють вводити текст за допомогою мови.

До найпоширеніших програмно-апаратних рішень належать:

- Zoomtext Xtra Screen-Magnification Software — для збільшення зображення на екрані та його адаптації для користувачів зі слабким зором;
- JAWS Screen Reader, що дозволяє людям із порушеннями зору отримувати доступ до інформації на екрані комп’ютера через вивід голосом;
- Open Book Text Reader для читання тексту шляхом сканування надрукованого тексту і озвучування його синтетичним голосом;
- Duxbury Braille Translating Software — для перекладу тексту шрифтом Брайля;
- Braille Embosser, який друкує Брайлем 2-го рівня на папері або дозволяє користувачам зберігати документи на USB-флеш-накопичувачі;
- Talking Typer Software для вивчення друку для людей із порушеннями зору або освітніми відмінностями, з аудіоінструкціями та навчальними матеріалами;
- основні предмети: ручні лупи, шаблони для підпису, фломастери та великі пристрої для збільшення, такі як закриті телевізійні збільшувачі (CCTV), які використовують відеокамеру для збільшення розміру тексту від трьох до тридцяти разів нормального розміру тексту.

Люди із певними фізичними обмеженнями потребують допомоги під час виконання деяких фізичних завдань при роботі з комп’ютером. Перш за все має бути забезпечене стійке та безпечне робоче місце. Важливими факторами є регульована висота столу й положення монітора. Крім того, такі пристрої підвищують зручність та безпеку користування комп’ютером:

- спеціальні пристрої введення, такі як трекболи, джойстики, перемикачі, сенсорні панелі та розширені клавіатури (мікроклавіатури або клавіатури з великими кнопками);
- система Madentec Tracker — користувачі мають невелику відбивну точку на лобі або окулярах. Камера/трекер дозволяє їм керувати курсором за допомогою руху голови;
- програмне забезпечення Softtype, яке замінює функціональність стандартної клавіатури повнофункціональною екранною клавіатурою.

Працівники бібліотеки, напередодні придбання як дороговартісного, так і більш доступного електронного обладнання, мають пам'ятати, що інформація повинна бути доступною для всіх користувачів. Для цього доцільно ознайомитися з наступними ресурсами:

1. Вебсайт «Доступність Apple» надає інформацію про вбудовані спеціальні можливості продуктів Apple та базові відомості про асистивні технології, які можуть бути корисними для користувачів.
2. Ресурс «ASCLA» надає базове розуміння того, як робити електронні носії доступними. Сайт містить глосарій термінів та абревіатур, які часто використовуються у сфері інвалідності.
3. Вебсайт «Доступність Microsoft: технологія для всіх» надає докладний огляд продуктів Microsoft для людей з інвалідністю, а також статті та інші корисні матеріали про доступність.

Світ технологій постійно змінюється. Тому важливо для бібліотек постійно слідкувати за новими розробками та інноваціями у сфері асистивних технологій.

Партнерство з компаніями, такими як Apple і Microsoft, може значно полегшити завдання бібліотек у створенні доступних середовищ. Освічений та навчений персонал є ключовим фактором у забезпеченні інклюзивності й доступності у бібліотеках. Усі зусилля у сфері інклюзії та доступності мають одну загальну мету — створення суспільства, де кожна людина має можливість отримувати доступ до інформації, освіти та саморозвитку без обмежень і дискримінації.

С. Толочко

**ПРЕДСТАВНИК ПОКОЛІННЯ «ЗУМЕРІВ» — НОВИЙ КОРИСТУВАЧ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ**

S. Tolochko

**A REPRESENTATIVE OF “ZOOMERS” GENERATION
AS A NEW USER OF THE UNIVERSITY LIBRARY**

Університетські бібліотеки як бібліотеки в структурі закладів вищої освіти, згідно із Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995), за своїм призначенням відносяться до бібліотек спеціальних. Такі бібліотеки забезпечують бібліотечно-інформаційну підтримку освітнього процесу та наукової діяльності університету. Їхньою основною типологічною ознакою є спрямованість на задоволення особливих інформаційних потреб користувачів — студентів, викладачів, науковців та адміністративного персоналу — на основі бібліотечного фонду, який визначається як універсальний (або галузевий) за змістом документів та універсальний (або спеціалізований) за — їх формою. Університетські бібліотеки